

Vzgojna zapuščenost

(Pedagoški vidik)

Franc Pediček

Moj koreferat je samo poskus, podati sodobno pedagoško stališče do pojma »vzgojna zapuščenost« in določiti z najširšega pedagoškega vidika obseg ter vsebino tega pojma oziroma pojava.

Svoja izvajanja tesno oslanjam na referat dr. B. Skaberneta, enako tudi na koreferat L. Breganta, ker morem prav po sledi logike njenega obravnavanja zelo adekvatno izraziti svoje pedagoško stališče do te teme.

Najprej želim poudariti veliko interno pedagoško, a še večjo širše družbeno aktualnost tega vprašanja, katerega širša matrica je prav gotovo razvoj našega vedno bolj razširjajočega se in uresničujočega se humanizma do mladine, kar vse pa ima svoje korenine v dinamiki celotnega našega progressa.

Poudaril bi še rad veliko pozitivnost skupinskega obravnavanja tega, doslej tako imenitno pedagoškega pojma, ki smo ga pedagogi pri nas zelo puščali v nemar in katerega obravnavanja iz ožine svoje stroke nismo mogli premakniti z mrtve točke. Zato nas je prehitelo življenje, praksa, ki terja danes od nas jasno in točno misel o obsegu in vsebini pojma »vzgojna zapuščenost«. V obravnavanju tega vprašanja so pedagoge prehiteli mnoge druge znanosti, ki se približe ukvarjajo s proučevanjem otrok in njihovega razvoja (psihologija, sociologija, mentalna higiena) oziroma z družbeno operativno tega občutljivega problema razvijajoče se mlade generacije (mladinsko sodstvo, kriminologija in razne socialno-zdravstvene službe).

Vse to je privedlo — če smemo tako reči — do teoretične in operativne krize tega problema. Tako na teoretično-proučevalnem kot na družbeno-operativnem področju se je pojavila velika diferenciacija pojmovanj in kriterijev o mladini, za katero nam je življenjski uzus ustvaril pojem, kategorijo: vzgojno zapuščena mladina.

Ta diferenciacija je po eni strani posledica medznanstvenega, skupnega pristopa k proučevanju otroka, to je medznanstvenega pristopa k proučevanju etiologije, fenomenologije in terapije njihovega vedenja, a po drugi strani posledica večje družbene osveščenosti o nujni raznoliki pomoči tej mladini.

Načela obravnave

Ker je naloga tega našega seminarja predvsem v tem, da si ustvarimo skupen jezik in za vsa prizadeta torišča sprejemljivo ter dovolj široko, dinamično opredelitev vsebine

in obsega pojma »vzgojna zapuščenost«, je najprej vsekakor koristno, da si določimo pot, po kateri hočemo pri tem hoditi, oziroma cilj, ki ga želimo doseči.

Menim, da je vse to najtočneje izrazil L. Bregant v svojem koreferatu. Naj ponovim nekatere te principe!

Pri spoznavni poti moramo najprej paziti, da ne bomo zamenjavali etioloških definicij pojma »vzgojna zapuščenost« s fenomenološkimi. Drugič, da ne bomo označitve za skupine zamenjavali z označbami podskupin. In tretjič, da ne bomo skušali tega pojma opredeljevati le z ožine ene same stroke.

Z našo definicijo pojma »vzgojna zapuščenost« pa moramo zajeti otroke:

- ki izstopajo s svojim vedenjem iz širokega okvira običajnega,
- pri katerih predvidevamo za to posebne razloge oziroma vzroke,
- pri katerih pomeni to stanje ogroženost in nevarnost za nadaljnji razvoj,
- ki zahtevajo zaradi tega posebno obravnavanje.

Ta definicija oziroma pojem pa mora biti takšen:

- da bomo z njim zajeli vse tovrstne otroke,
- da ne bomo zašli v preozko in pretogo definiranje,
- da bodo teoretične predpostavke sprejemljive za vse in priznane od vseh,
- da bo definicija praktično uporabljiva.

V čem je problem

Vse večja diferenciacija teoretičnih in operativnih pristopov k problemu mladine, ki smo jo doslej po navadi označevali s pojmom »vzgojno zapuščeni otroci«, je nasula na to torišče dela vse polno novih označitev, novih pojmov za to kategorijo otrok.

To je rodil predvsem »interdisciplinarni« pristop k proučevanju te mladine. Tako nam je na primer psihologija rodila zadnji čas naslednje označitve za to mladino: izjemni otroci, atipični otroci, otroci moteni v vedenju, moteni v navadah, razvojno prizadeti otroci, posebni otroci itd. Mentalna higiena s psihiatrijo pa zelo radi govorita o neprilagojenih otrocih ali pa opredeljujeta te otroke z oznakami nevrotičnih, psihotičnih in predpsihopatičnih stanj. Sociologija in pedagogika se radi poslužujeta označitev: moralno zakrknjeni, moralno defektni, družbeno neprilago-

jeni, nesocializirani otroci, asocialni, problematični otroci, vzgojno zapuščeni, vzgojno zanemarjeni, težko vzgojljivi otroci, vzgojno ogroženi otroci itd. Družbena operativa (mladinsko sodstvo in razne socialne službe) pa po eni strani zelo pogosto uporablja za kategorizacijo te mladine na življenjskem terenu svoje označitve, kot na primer delinkventni otroci, mladostni kriminalci, gangovci, iztirjeni otroci, besprizorni, mladostni prestopniki itd. A po drugi strani si družbena operativa prizadeva ob pomoči drugih znanosti definirati, točneje določiti vsebino in obseg dosedanjega pojma za to populacijo mladine, to je točneje definirati in klasificirati pojem »vzgojna zapuščenost« (zanimive primere tega definiranja glej v referatu dr. Skaberneta).

Iz vsega tega lahko izluščimo, da stojijo torej pred nami trije problemi:

1. S katero od na novo nastalih označitev tovrstne mladine bi bilo najbolj uspešno in sprejemljivo, znanstveno neoporečno in praktično uporabno zamenjati dosedanji sporni pojem »vzgojno zapuščeni otroci«?

2. Če prvo vprašanje rešimo negativno, to je, da se odločimo še vnaprej za staro označitev »vzgojna zapuščenost«, kako definirati ta pojem s stališča sodobnih znanosti o otroku in njegovem razvoju ter s kakšno novo vsebino ga napolniti in kako določiti njegov obseg?

3. Pogovoriti se, ali bi bila naša domača konkretna signifikacijska sugestija »izjemni otroci z motnjami v vedenju socialne in antisocialne narave« sprejemljiva za označevanje tiste kategorije otrok, ki smo jih pri nas doslej opredeljevali kot »vzgojno zapuščene otroke«.

Pedagoško stališče do novih označitev

Če pozorneje pregledamo predlagano terminološko gradivo za novo označevanje »dosedanjih« vzgojno zapuščenih otrok, lahko ugotovimo, da je vsak izmed novih terminov sam zase pomemben in zanimiv, da vsebuje vsak sam zase velik kos znanstvene in življenjske resnice o tem otroku, njegovem vedenju, habitusu in razvoju, da predstavlja vsak termin nov in velik korak naprej v proučevanju tega otroka itd., toda da nam nobeden izmed teh novih pojmov ne izraža tiste potrebne širine, dialektične celovitosti otrokove narave in njegovega razvoja ter tudi ne tiste operativne praktičnosti, ki jo nujno zahtevamo od tistega novega pojma za to kategorijo mladine, s katerim bi lahko koristno zamenjali dosedanjo označitev »vzgojno zapuščeni otroci«.

Vsaka izmed novih označitev omenjene populacije otrok, ki se nam ponuja v nadomestilo za dosedanji pojem »vzgojna zapuščenost«, je sporna predvsem v treh stvareh:

a) Vsaka želi označevati to kategorijo otrok le s signifikacijami svoje znanosti. Zato prav lahko med temi označitvami razlikujemo ekskluzivno psihološke, mentalno higienske, zdravstvene, juridične itd.

Celovitost otrokove narave, dinamika njegovega razvoja, njegove aktivnosti in osebnosti pa ni niti samo psihološka niti samo mentalno higienska niti samo kriminološka niti samo sociološka niti samo ozko pedagoška kategorija, ampak je vse to hkrati in v celem; je interakcija bio-psiho-socialnih faktorjev. Zato tudi njena razvojna deviacija ni nikoli — in tudi biti ne more — le posledica enega samega od teh faktorjev. V teh novih označitvah pa zlahka najdemo sledi prav takšnih misli.

b) Vse te nove označitve so le različni subordinirani pojmi. To pomeni, da so le pojmi, ki samo globlje in natančneje diferencirajo kategorijo otrok, za katere smo doslej rabili pojem »vzgojno zapuščeni otroci«. Zato nam nobena od teh ne izčrpa, ne zapolnjuje vsebine takšnega novega pojma, ki ga iščemo za zamenjavo starega: »vzgojna zapuščenost«.

c) Razen tega nam ti novi pojmi označujejo le eno od treh ploskev pojava vzgojne zapuščenosti. Tako nam eni označujejo predvsem etiologijo, drugi predvsem situacijo, a tretji predvsem kurativo vzgojne zapuščenosti.

S temi napakami pa rušijo ti novi pojmi temeljne principe, ki smo si jih postavili kot nujne imperative že v začetku našega razpravljanja.

Kako je z definicijami pojma »vzgojna zapuščenost«

Zanimivo je, da se te druge naloge, to je natančnejšega in ustrežnejšega opredeljevanja dosedanjega pojma »vzgojna zapuščenost« (Verwahrlosung), lotevajo bolj pogosto pravniki in razni družbeni delavci, ki jim to nalogo vriva vsakdanja praksa pri kategorizaciji teh mladoletnikov na življenjskem terenu ali pa pri sankcioniranju njihovih prestopkov, medtem ko psihologi in drugi iščejo predvsem nove termine za ta družbeno vzgojni pojav oziroma za to kategorijo otrok.

Podobno kot novi predlagani pojmi izražajo tudi te definicije bodisi tesnejšo oslonitev le na eno ali drugo znanstveno torišče, ki se ukvarja z vprašanji teh otrok, bodisi opredeljujejo le eno ploskev te problematike, to je, ali zgolj etiologijo ali fenomenologijo

ali kurativo vzgojno zapuščenih otrok. Zardi tega so nekatere od teh definicij preozke, druge pa pomanjkljive.

Med preozke definicije vzgojne zapuščenosti bi lahko šteli na primer Gruhlejevo in Moorovo, ki govorita o pojmu vzgojne zapuščenosti le z ekskluzivno ožje pedagoškega stališča, Haarmannovo, ki jemlje v poštev le sociološki moment, isto je z Rutischauerjevo in Runge-Rehmovo ter Cimbakovo, ki se omejujejo le na psihiatrični vidik, enako definicija Dührssenove, s Toebbenovo in Eiserhartovo, ki opredeljujeta pojem vzgojne zapuščenosti predvsem s psihološkega vidika, podobni sta Villingerjeva in Bondyjeva definicija, ki obe govorita le o porušenju čustvenega in nagonskega življenja v zvezi z vzgojno zapuščenostjo.

Med pomanjkljive definicije pa bi lahko šteli na primer Sternovo, ki se omejuje pri definiranju pojma »vzgojna zapuščenost« le na navajanje etiologije tega pojava, Montaltovo, ki poudarja le potrebno vzgojno kurativo, Widmerjevo, ki se omejuje le na simptomatologijo vzgojno zapuščenih otrok, podobno je z Mieskesovo definicijo itd.

Nekatere med temi definicijami so prav gotovo takšne, da jim ne moremo očitati ničesar drugega kot le to, da so po svoji formulacijski nepreciznosti in širini bolj deskripcije pojma »vzgojna zapuščenost« kot pa prave definicije, na primer Aichhornova, Scherpnerjeva in definicija avstrijskih psihologov (glej referat dr. B. Skaberneta!).

Vse te ugotovitve pa že tudi same po sebi dovolj ocenjujejo teoretično in praktično težo teh definicij, čeprav je prav gotovo vsaka med njimi pomembna in tehtna.

V čem je temeljni nesporazum glede pojma »vzgojna zapuščenost«

Mnenja sem, da nam že razvoj sam po sebi nakazuje, v katero smer bo najbrž najbolj pametno in koristno reševati ta problem. To je, ne v smeri likvidiranja pojma »vzgojna zapuščenost« in nadomeščanja z nekim novim, ker nam je jasno, da današnji razvoj te problematike vodi le k vse večjemu bogatenju notranje vsebine tega pojma, k vse večji bogatitvi in diferenciaciji njegovih subordiniranih pojmov in kategorij tistih otrok, ki nam jih vedno več odkrivajo znanosti, ukvarjajoče se z vprašanji otrokovega razvoja in vedenja in ki nam jih vsak dan sproti množi razvijajoča se industrializacija, urbanizacija, migracija, spremembe v družini, premiki v šolskih sistemih, spremembe v mentaliteti staršev ter spremembe v notranji podobi današnjih otrok.

Naše prizadevanje mora torej iti predvsem v smer iskanja nove, sodobnejše, znanstveno ustrežnejše, širše in globlje vsebine tega trdoživega pojma »vzgojna zapuščenost«, ki nam ga je rodilo življenje in celostno — če smemo tako reči — naivno dialektično gledanje na otroka, na faktorje njegovega razvoja, na naravo njegovega reagiranja in na načine njegovega oblikovanja.

Temeljni vzrok za krizo in nesporazum glede pojma »vzgojna zapuščenost« je po mojem mnenju v nesodobni, preozki, izključno strokovno pedagoški rabi pojma »vzgoja«. Kakor hitro pa ta ozek pojem vzgoje zamenjamo oziroma zapolnimo z najširšo vsebino, ki jo pojem danes ima v pomenu socializacije otroka, človeka, ter pojem vzgoje kot ožjo pedagoško kategorijo zamenjamo s pojmom vzgoje v pomenu širše družbene kategorije, odpadejo mnoge težave in nesporazumi glede pojma »vzgojna zapuščenost« ter mnoge težave glede njegovega definiranja in določevanja njegovega obsega (klasificiranja). V težave nas torej zavaja le statično, ozko, nesodobno, zgolj pedagoško ekskluzivno pojmovanje termina »vzgoja«. Razvoj vseh znanosti, ki se ukvarjajo z vprašanji otrokove evolucije in z dinamiko njegovega reagiranja ter z razvojem raznih vzgojno socialnih služb, je danes močno obogatil, razširil, notranje diferenciral pojem vzgoje in s tem seveda tudi pojem »vzgojna zapuščenost«. To nam pa dovolj jasno kaže, v kateri smeri naj rešujemo ta problem.

Kako je s pojmom »izjemni otroci z motnjami vedenja asocialne in antisocialne narave«

Ugotoviti moramo najprej, da pomeni ta termin zanimiv in izviren domač napor, ustvariti ustrežnejši pojem za to kategorijo otrok, ki smo jo doslej označevali z izrazom »vzgojno zapuščeni otroci«. Ustvarjen je iz dveh znanih psiholoških kategorij: »izjemni otroci« in »otroci, moteni v vedenju«.

Ko pa globlje razmislimo ta pojem, moramo ugotoviti, da nam ne daje tistega, kar avtor z njim obljublja, niti ne rešuje našega problema, temveč ga teoretično in praktično še bolj zapleta, saj ima tudi ta termin v sebi mnogo istih napak, kot smo jih ugotovili pri vrsti drugih.

1. Ta pojem gotovo nima tolikšnega obsega kot pojem »vzgojno zapuščeni otroci« v tistem pomenu, kot smo ga temu pojmu razkrili s pojmovanjem vzgoje kot temeljnim procesom socializacije človeka.

2. Ta pojem predstavlja le pomembno izpopolnitev notranje vsebine pojma »vzgojna zapuščenost«, pomeni le pomemben prispevek

k notranji diferenciaciji tega pojma, ki pa zato ne more imeti uspešne substitucijske funkcije.

3. Pojem je preozek. Upošteva le psihološki pristop k obravnavani témi. To dokazujeja kategoriji »izjemnost« in »motenost v vedenju«. Ti dve kategoriji sta izključno psihološki, saj skušata le s psihološkega aspekta objasniti širši bio-psiho-sociogeni pojav: vzgojno zapuščenost otroka.

4. Pojem ima v sebi tudi napako ekskluzivnosti. Pojem »izjemni otroci z motnjami v vedenju asocialne in antisocialne narave« prav gotovo ne vključuje tistega ožjega pojma vzgojne zapuščenosti, ki jo pa avtor v svojem referatu priznava. Vzgojno zapuščeni, zanemarjeni otroci prav gotovo niso v ničemer izjemni, ampak čisto navadni otroci, niti niso nujno moteni v svojem vedenju. Pedagogi mnogokrat ugotavljamo za kakšnega otroka, ki je vzgojno zapuščen oziroma zanemarjen, da je moten le v volumnu svojega umskega in sociabilnega napredka, ni pa moten v ostalem vedenju, za kar pa pri teh otrocih tudi pravzaprav gre.

Enako ta pojem izključuje otroke, ki so dedno, organsko moteni v svojem razvoju, moteni po primarnih mentalnih okvarah. Njihove vedenjske motnje vendarle niso nobena »izjemnost«, nobena psihološka posebnost. Težko bi tudi njihovo nestandardno reagiranje označevali za »vedenjske motnje«, ker bi potem vsakega bolnika morali označevati za izjemnega človeka oziroma človeka z vedenjskimi motnjami. Nedvomno pa so lahko vsi ti otroci zapuščeni, vzgojno zapuščeni, če jim okolica ne priskrbi ustreznih form oblikovanja in razvoja.

Ta pojem izključuje tudi pravni vidik problematike. Ne vem, če bi bilo teoretično sprejemljivo in praktično pametno, otroke z delinkventnimi prestopki kategorizirati le kot »izjemne otroke z motnjami vedenja«. Kje je tu družbeno moralni vidik?

5. Predlog za nadomestitev pojma »vzgojna zapuščenost« s pojmom »izjemni otroci z motnjami v vedenju asocialne in antisocialne narave« ima v sebi vse tiste napake, pred katerimi avtor sam svari: podskupino skuša zamenjati s skupino, ostaja le pri etiologiji in fenomenologiji pojava. Boljša je definicija, s katero skuša avtor zapolniti ta svoj pojem, čeprav je tudi definicija preozka, ker omenja le fenomenološko in kurativno stran pojava, nič pa etiološke.

6. In še: ta pojem je zanimiv izraz »eks-ternalizma« v naši psihološko svetovalni službi, to je izraz psihološko-svetovalnega koncepta, ki išče vzroke za objasnjevanje in razumevanje raznih vedenjskih odklonov predvsem v faktorjih, ki so izven okvira člove-

kovih možnosti, da bi sam uspešno uravnaval in korigiral njihovo vplivnost na lastni osebnostni razvoj (stimulacija, miljejska situacija ali pa nekateri notranji, psihični faktorji, do vplivnosti katerih je določen, konkreten človek v veliki meri nemočen!). V svetu pa danes opazujemo na tem torišču pomemben premik k »internalizmu«, to je premik k svetovalnemu konceptu, ki pa skuša interpretirati vedenjske deviacije predvsem s stališča človekove lastne notranje, zavestne dinamike, to je skozi oči in »self-concept« človeka samega, ki je moten v reagiranju, moten v procesu socializacije.

Ne bi sicer omenjali tega, če ne bi prav ta psihološko svetovalni koncept imel določenih posledic v zvezi s predlaganim término »izjemni otroci z motnjami vedenja asocialne in antisocialne narave«.

Če bomo namreč označevali te otroke le kot »izjemne«, bomo s tem nehote izražali svoje prepričanje, da je vsa kavzalnost za to izjemnost le »izven« otrok, nič pa tudi v njih samih. To prepričanje pa ne daje potrebnega oblikujočega optimizma in perspektive niti otroku samemu niti njegovim oblikovalcem. Oblikovalcem teh otrok lahko daje ta označitev potuho, češ, kaj pa morem, je pač »izjemni otrok z motnjami v vedenju asocialne in antisocialne narave«. Otroka samega pa lahko ta označitev demobilizira, mu krni lastne napore, lastno aktivnost za dvig iz te izjemnosti prav zaradi tega, ker je to le zgolj psihološka kategorija, nič pa tudi moralna in družbena. Takšen otrok si bo rekel: »Pa bodimo raje izjemni, saj tako povsod bolje odrežem, kot pa, če sem navaden otrok brez motenj v vedenju.« Ti pojavi niso ravno neznanjani v naših vzgajališčih.

Naša definicija pojma »vzgojna zapuščenost«

Po moji misli bi bilo morda za sedaj, dokler ne najdemo resnično v vsem ustreznjšega izraza, pojma, kategorije za to vrsto otrok, najbolje ostati pri starem pojmu »vzgojna zapuščenost«, a dati temu pojmu novo, širšo, znanstveno ustreznjšo in bolj dinamično vsebino, mu nadrobneje določiti podpojme oziroma podkategorije vseh tistih otrok, ki spadajo v to populacijo mladine s sindromom vzgojne zapuščenosti. Pri tem mislimo nadrobneje določiti tiste kategorije otrok, ki smo jih, sledeč današnjim znanstvenim odkritjem, začeli opredeljevati ali glede na etiologijo njihovih motenj v procesu socializacije (neprilagojeni, nevrotični otroci itd.) ali glede na fenomenologijo raznih deviacij v tem procesu (problematični, vzgojno zanemarjeni otroci) ali pa glede na potrebe

njihove reedukacije ali resocializacije (delinkventni otroci).

Vse to je potrebno zato, ker nam prav te kategorije otrok tvorijo tisto grupacijo mladine, ki jo moremo označevati v določenih okoliščinah, pod določenimi pogoji še naprej z zbirnim, nadrejenim pojmom »vzgojno zapuščeni otroci«, oziroma, če sodobneje izrazimo vsebino tega starega, spornega pojma: »otroci, moteni v procesu socializacije«, ali »otroci, moteni v razvoju« (A. Skala). Zdi se mi torej, da lahko — dokler ne najdemo resnično znanstveno in operativno ustrežnejšega pojma — zadržimo dosedanji pojem »vzgojna zapuščenost«, ki nam, dopoljen in objasnjen s sodobnim pojmom vzgoje kot procesa socializacije in humanizacije, dovolj adekvatno označuje to populacijo otrok, za katero nam pri tem gre, saj je ta korigirani pojem bolj širok, bolj inkluziven in bolj dinamičen kot katerikoli drug, ki ga nam danes ponuja eno ali drugo področje.

Moj poskus takšnega ustrežnejšega definiranja pojma »vzgojna zapuščenost« bi bil:

Vzgojna zapuščenost je deviacijski pojav v procesu socializacije otroka, ki je posledica neustreznih bio-psiho-socialnih faktorjev razvoja otrokove osebnosti, izražajoč se v nesocializiranem vedenju otroka in zahtevajoč posebne ustrezne kurativne ukrepe.

Ta naša poskusna definicija se lepo ujema z mednarodno »antwerpensko« definicijo, z opredelitvijo dr. Franka, z deskripcijo Frana Milčinskega in s pojmovanji vzgojne zapuščenosti mnogih družbenih delavcev na terenu.

Moja teza torej je, da ima v navedenem smislu razširjen in poglobljen ter notranje diferenciran pojem »vzgojna zapuščenost« najprej svoj bio-psiho-sociološki aspekt, ki ga pa lahko še naprej znotraj diferenciramo glede na etiologijo, fenomenologijo in kurativo ter navedemo temu ustrezne kategorije otrok oziroma ustrezne njihove vedenjske motnje in ustrezne kurativne oblike.

Problem je le, kako najti za to kategorijo otrok ustrezen termin. Predlagal bi termin tov. Breganta »izjemni otroci z motnjami v vedenju« ali pa kljub pomislekom pojem »neprilagojeni otroci«. Toda to prepuščam diskusiji, kakor tudi označevanje drugih kategorij otrok glede na eno ali drugo etiologijo otrokovih vedenjskih motenj.

Pojem »vzgojna zapuščenost« ima tudi svoj ožji pedagoški aspekt. Za to kategorijo otrok, ki jo priznava tudi L. Bregant, bi predlagal termin tov. Skale: »vzgojno zanemarjeni otroci«. Tudi to podkategorijo otrok je mogoče še naprej diferencirati glede na vzroke vzgojne zanemarjenosti (otroci nepopolnih družin, »urbanizirani« otroci, otroci alkoholi-

ziranih ali prostituiranih staršev itd.), glede na vedenjsko situacijo ali fenomenologijo (agresivni, kradljivi, lenobni, samotarski otroci itd.) in tudi glede na potrebne oblike ožje vzgojne kurative (otroci, ki jih je treba poslati v vzgojno svetovalnico, v spremenjeno okolje, v specialne vzgojne domove itd.).

Pojem »vzgojna zapuščenost« pa ima tudi svoj družbeno pravni vidik. Ta vidik nam opredeljuje kategorijo otrok, pri katerih je vzgojna zapuščenost že rodila spopade z družbenimi normami ravnanja in življenja v skupnosti ter so zato že zapadli ali pod družbeno pravne sankcije ali pod izjemne družbeno skrbstvene posege. Tudi to kategorijo otrok, za katere rabimo najpogosteje označitev »delinkventni otroci«, lahko še naprej diferenciramo glede na etiologijo njihove delinkvence (otroci alkoholikov), glede na rušenje vedenjskih norm (prostituirani otroci) in tudi glede na potrebne kurativne ukrepe (npr. mladostni zaporniki).

Če pogledamo še enkrat z razvojno funkcionalnega vidika na te tri podkategorije vzgojno zapuščenih otrok, vidimo, da so neprilagojeni otroci navadno v tesni zvezi s kategorijo vzgojno zanemarjenih otrok in da pomeni vzgojna zanemarjenost zelo pogostokrat predelinkventno stanje oziroma da mladostna delinkventnost prav rada izhaja iz populacije neprilagojene in vzgojno zanemarjene mladine. To nam kaže na tesno funkcijsko povezanost teh treh kategorij otrok, a hkrati na njihovo relativno samostojnost, saj na primer vzgojno zanemarjen otrok še ni nujno tudi neprilagojen. Lahko pa je sicer neprilagojen, a zato še ni nujno niti vzgojno zanemarjen niti delinkventen. In še naprej: kakšen otrok je lahko delinkventen, pa ni niti neprilagojen niti vzgojno zanemarjen.

Zaključek:

1. Pojem »vzgojna zapuščenost« najbrž ni najboljši, je pa prav gotovo s takšno širšo določitvijo in diferenciacijo notranje vsebine dovolj dober, saj zadovoljivo izraža znanstvene rezultate na tem področju in je tudi v operativi najmanj sporen.

2. Njegova prednost je v tem, da natančneje definira in razporeja vrsto pojmov in označb v zvezi s temi otroki, za katere doslej nismo vedeli, kam bi z njimi in v kakšnem odnosu so s pojmom »vzgojna zapuščenost«.

3. Dovolj je širok, da lahko zajame vse označbe otrok glede na etiologijo, simptomatologijo in kurativo otrokovih motenj v procesu socializacije.

4. Dovolj je dinamičen, kompleksen in inkluziven, saj ne izključuje nobenega vidika

te problematike in nobene kategorije otrok, ki spadajo v ta okvir.

5. Ta pojem sloni na celostnem pojmovanju otrokove osebnosti in na pojmovanju vzgoje kot osrednjega faktorja v otrokovem osebnostnem razvoju.

6. Ta pojem izraža tudi humanističen odnos do otroka, ker te kategorije otrok ne izročča na milost in nemilost niti biološkemu niti psihološkemu niti socialnemu faktorju in s tem te otroke v ničemer ne označuje s kakršnikoli »zaznamujočim« izrazom, ampak jih označuje s terminom, ki opozarja

na obširen splet vzrokov tega stanja. Hkrati ta označba ne povzroča pri družbenih delavcih niti potuhe niti pesimizma, marveč globoko oblikujoč optimizem glede bodočega razvoja teh otrok. Tudi otroke same ne pasivizira, temveč jih celo aktivira v lastna prizadevanja za ukinitvev negativnega stanja »vzgojne zapuščenosti«.

Vse to nas nedvomno dovolj upravičuje, da smemo pojem »vzgojna zapuščenost« ohraniti še naprej za označevanje tiste kategorije otrok, katerim so naša pomoč, oblikujoč optimizem in humanizem najbolj potrebni.

The Notion of »Youth in Danger« and its Meaning

(Pedagogic Aspect)

by Franc Pediček, Pedagogue

Considering the fact that teamwork is being applied to problems of educationally neglected children as well as the fact that interdisciplinary approach of child study is becoming more and more successful, it seems that the notion of »educational forlornness« — used until today and being a rather pedagogically symptomatic notion — is getting more and more contestable. Besides this, the larger differentiation of practical approaches to the problem of educationally forlorn youth has put forward a series of new definitions for this category of children: maladjusted, disturbed in behaviour, personally disturbed, educationally neglected, delinquent children and so on.

We are facing two problems:

a) Which of these new definitions could replace the contestable notion of »educational forlornness« used until now most successfully and admissibly, faultlessly from scientific point of view, and useful for practical workers.

b) How could we define the notion »educational forlornness« used until now from the point of view of modern sciences of child and his development.

In author's opinion, all new definitions for this category of children reflect important new findings in the field of child's development and nature of his behaviour and adaptation. Nevertheless, are they too narrow or too broad and

therefore too loose. The author suggests, therefore, to use the notion »educational forlornness« though it is surely not the best one. It seems, however, broad enough as it includes to a certain degree all the notions concerning etiology, symptomatology, and treatment of different child's troubles in the process of resocialisation. At the same time, it seems dynamic, complex, and inclusive enough as it does not exclude any aspect of these problems and any category of these children. It considers child's personality as an entity and education as central factor in child's development.

The notion »exceptional maladjusted and asocial and antisocial children« seems unfit to substitute the notion »educational forlornness« as it takes into account only psychological problems. It is, therefore, too exclusive and not inclusive enough as far as other aspects (mental hygiene, legally-sociological, pedagogic aspect) are considered.

The author concludes by proposing the following definition of »educational forlornness«: Educational forlornness is a deviant phenomenon in the process of child's socialisation and is due to inappropriate bio-psycho-social factors in the development of child's personality. It appears as asocial behaviour of the child and requires special appropriate curative and reeducational measures.